

JURIGOV PRÍPAD: HRANICE SLOBODY PREJAVU A IMUNITA POSLANCOV¹

József Pap

Jedným z najzaujímavejších súdnych procesov v období neskorého dualizmu bol proces proti slovenskému poslancovi snemu, Ferdinandovi Jurigovi. Diela zaoberajúce sa národnostnou otázkou hodnotia túto udalosť ako dôležitý zvrät, ktorý viedol k rozchodu medzi opozíciou, ktorá bola víťazom volieb v roku 1905 a 1906, a národnosťami. Parlamentná diskusia vyvrcholila 5. decembra 1906, kedy sa odhalilo, že prípad môže slúžiť ako precedens v dôležitých otázkach. Poslanci, ktorí prehovorili, sa už nezaoberali iba problematikou provokácie v tlači. Predmetom debaty bolo aj obmedzenie imunity poslancov, ako aj vzťah legislatívy a súdnictva. V našom príspevku skúmame parlamentnú debatu z dvoch aspektov. Zaoberáme sa vzťahom medzi žalobou a etnickou otázkou, pretože pre niektorých poslancov bol Juriga iba jeden z národnostných politikov, ktorého kvôli svojej činnosti možno postaviť pred súd. Okrem toho sa podrobne zaoberáme aj imunitou poslancov, a to v takej zvláštnej situácii, v ktorej politickej sily zmenené z opozície prevládne vyjadrili svoj názor na právo, ktoré ich dovtedy chránilo pred Slobodomyselnou stranou (Szabadelvű Párt), a potom poskytoval útočisko svojim súperom.

Juriga sa narodil 12. októbra 1874 v Nitrianskej župe v Gbeloch. Stredoškolské štúdium začal v Skalici a dokončil v Ostrihome. Doktorát získal vo Viedni na Pázmáneu. Vysvätili ho 26. augusta 1897. Svoju kňazskú službu začal ako kaplán vo Veľkej Mani, potom sa stal administrátorom v meste Budaörs. Neskôr pôsobil ako kaplán v Leviciach, Pozsonyvirágvölgy (Kvetná doliny, dnes súčasť Bratislavy – Nového mesta) a v Slovenskom Mederi (dnes Palárikovo). V roku 1905 sa stal vikárom vo Vajnorochoch. Bol pomocným redaktorom časopisu Katolícke noviny. V roku 1905 vstúpil do politiky a aktívne sa podieľal na politickom živote Slovákov.² Jeho cesta viedla k Hlinkovej slovenskej ľudovej strane.

¹ Práca vznikla v rámci programu „Országos Tudományos Kutatási Alapprogramok“ — OTKA K konkurz č. 112429, s názvom „A dualizmus kori magyar országgyűlések tagjainak feltárása és társadalomtörténeti elemzése“; Článok bol zverejnený v maďarskom jazyku: A Juriga-ügy. A szólásszabadság határai és a képviselői mentelmi jog. In: A tudós tanár: Tanulmánykötet a 60 éves Gebei Sándor professzor tiszteletére. Eger, 2007. 281 – 296.

² Sturm Féle országgyűlési almanach 1910 – 1915. Rövid életrajzi adatok az országgyűlés tagjairól. Szerk: Végváry Ferenc és Zimmer Ferenc. Budapest, 1910. 1910 – 1915.; Magyar Katolikus Lexikon. Bp. 2000. V. kötet 970.

Slovenský katolícky smer v Uhorsku na prelome storočia bojoval so stálymi problémami identity. Konzervatívny rozsah Slovenskej národnej strany sa im zdal ako „luteránsky“ a myšlienku československej národnej jednoty hlasistov tiež odmietli. Vzdialenosť oboch línii sa neustále menila s ohľadom na národné a medzinárodné udalosti. V tejto situácii Juriga dostal dôležitú úlohu; vo svojom diele *Blahozvestovanie* (Skalica, 1905), ktoré napísal na popularizáciu Katolíckych novín, schvaľoval program Slovenskej národnej strany z roku 1901. Podľa Jurigovho vyznania bol vestník kresťanský kvôli viere v Kriste, národný, sociálny, ľudový a humanistický, lebo bojoval za slovenský národ, navyše bojoval za slobodu jednotlivcov a národov a za rovnosť chudobných a bohatých. Okrem toho bol aj vlastenecký, pretože krajinu svätého Štefana považoval za vlasť Slovákov a chránil jeho jednotu. Za zhoršenie slovensko-maďarských vzťahov vinil šovinizmus. „Tisíc rokov sme žili a bojovali spolu v zjednotenej láske, Maďari a Slováci a vlasť bola šťastná... nechceme sa zmaďarizovať, ani nedovoliíme... chceme len to, na čo máme nárok v súlade s Božími a krajinskými zákonmi. Chceme školu.“ – zhrnul svoj postoj k minulosti a ciele v takom období, v ktorom slovenský intelektuál bojujúci s víziou smrti národa, za procesov, ako je vystahovalectvo alebo asimilácia, ktoré boli vlastne ekonomicky a sociologicky prirodzené procesy, považoval za zodpovedný maďarský šovinizmus.³ Katolícka slovenská národná ideológia v roku 1905 sa dôrazne vzdialila od Katolíckej ľudovej strany a paralelne sa zblížila so Slovenskou národnou stranou. Toto združenie však trvalo iba do roku 1906, keď sa znova vzdialili od seba. Juriga pôsobil v takej oblasti, kde bol veľmi silný vplyv slovenského katolíckeho kléru a rozvíjali sa pevné vzťahy s česko-moravskými katolíckymi kruhmi. Z náboženských dôvodov sa dištancovali od hlasistov, ale na základe cyrilo-metodskej tradície ich isté úsilia jednoty napriek tomu pripojili ku katolíckej skupine hlasistov. Spoluprácu proti „tolstojsko-masarykovsko-ateistickej“ skupine predstavili z katolíckeho hľadiska. Aj Juriga patril k tejto skupine, ale tiež z náboženských dôvodov sa odvrátil od tohto zamerania.⁴ Po voľbách v roku 1906 sa dostal do parlamentu ako poslanec Stupavského kraja Bratislavskej župy.

Proti Ferdišovi Jurigovi podal v Bratislave kráľovský súd žalobu pre priestupky spáchané v tlači. Základom žaloby bol článok uverejnený 24. novembra 1905 v Katolíckych novinách. V tomto článku bol Juriga silným hlasom proti maďarskému šovinizmu. Najviac citované riadky článku boli: „Vyhrňme rukávy! Prečo? Preto, lebo nad Tatrou sa blýska, hromy divo bijú. Satanský svet keby sa zbesnil, nepozná pravdu. Nepozná práva, len krvilačnými očami hľadí na nežný a poctivý slovenský ľud.“ „Keby sa také netvory dostali k moci, nečudoval by som sa, keby vydali faraónsky zákon na vykynoženie Slovákov. Už len to chýba, aby títo páni vydali heslo, že každý novorodený slovenský chlapec má byť hodený do Dunaja, aby vyhynul náš rod.“ Juriga sa okrem rétorických bojov proti maďarizácii snažil problém asimilácie transformovať na otázku svedomia Slovákov. Asimiláciu považoval za rovnaké zlo ako je opustenie viery. Videl istú analógiu medzi maďarizáciou, vynútenou maďarskými šovinistami a náboženskými bojmi. V tomto boji maďarskí hajdúsi reformovaného vierovyznania reprezentovali prototyp šovinistov, kým košickí mučeníci reprezentovali vodcov národnostných menšín 20. storočia, bojujúcich za kultúru. V podstate v rímskokatolíckom prostredí za najväčšiu hanbu rodičov považoval zmenu

³ *Polányi Imre: A szlovák társadalom és polgári nemzeti mozgalom a századfordulón (1895 – 1905). Bp., 1987. 127 – 128.*

⁴ *Polányi I.: A szlovák társadalom cit. dielo 183.*

viery alebo identity ich detí.⁵ Článok vyvolal obrovské pobúrenie v maďarských kruhoch Horniakov. Na viacerých fórach žiadali obvinenie autora článku.

Trestné konanie proti Jurigovi bolo podané podľa paragrafu 171. a 172. Trestného zákona, jeho imunita bola pozastavená snemovňou dňa 28. júla 1906 na prosbu bratislavskej generálnej prokuratúry. Rozsudok poroty, ktorý nie je právoplatný – podľa ktorého bol Juriga odsúdený na dvojročné väzenie a na peňažný trest 600 korún – bol vyhlásený 16. novembra. Služný okresu Bratislava v liste oznámil prokurátorovi, že existuje riziko, že obvinený ujde. Odôvodnil to s tým, že Juriga vyhľadal svojho cirkevného nadriadeného, Ludovíta Rajnera, titulárneho biskupa a generálneho vikára ostrihomského arcibiskupa a požiadal ho o povolenie na odchod do Spojených štátov. Okresný náčelník hovoril s biskupom 4. októbra osobne, ktorý uviedol, že Jurigova emigrácia v súlade s príslušnými predpismi cirkvi nemá žiadne prekážky. Kráľovský súd v Bratislave na návrh prokuratúry 23. novembra vydal okamžitý príkaz na zatknutie. Odôvodnenie bolo to, že parlament už pozastavil jeho imunitu na základe všeobecných pravidiel a podľa podozrenia o útek musí byť zadržaný.⁶ V dôsledku osobného zásahu ministra spravodlivosti, Gejzu Polónyiho príkaz nebol vykonaný, prokuratúra podala žiadosť do snemovne o vydanie Jurigu. Jozef Kálosi v mene imunitného výboru na zasadnutí dňa 3. decembra 1906 predložil návrh komisie na pozastavenie Jurigovej imunity. Predseda rozhodol o odložení rokovania.

Národnostné aspekty Jurigovho prípadu

Prejav Aurela Vlada otvoril 5. decembra vášnivú debatu. Hovoril na základe prejavu ministra spravodlivosti, Gejzu Polónyiho, zo dňa 1. decembra. Vo svojej reči Polónyi odpovedal na Vladov predhovor z 28. novembra, v ktorom rumunský poslanec obvinil koalíčnú vládu, že uzatvorila tajný pakt s panovníkom, aby sa dostala k moci. Minister vo svojej odpovedi odkázal, že vzťah medzi socialistami a národnosťami prekročil hranicu a spojil sa s protimaďarskými silami na čele so starostom Viedne, Karlom Luegerom, a rakúskymi kresťanskými socialistami. Oni podnikli kroky, aby „hľadali v Uhorsku prvky, ktoré slúžia ich politickým koncepciám, ktoré podľa nášho presvedčenia sú nepriateľmi národného štátu, suverenity uhorského štátu.“ V súvislosti s paktom a s nimi danou otázkou povedal nasledujúce: „Opakovane bolo povedané, že medzi vládou a kráľom nikdy žiadny pakt nebol uzavretý, medzi ústavnými formami sa také ani nedá uzavrieť, ale vskutku sa zaviazala vláda na vládnutie za podmienok stanovených panovníkom.“ Oplatí sa k tomu dodať, že slová uhorského ministra nezodpovedali realite, pretože popieral existenciu aprílového paktu, ktorý bol uzavretý presne preto, čo aj Vlad predpokladal za pravdepodobné, teda pre získanie moci. Popri tom minister popieral vyhlásenie

⁵ A mentelmi bizottság jelentése Juriga Nándor mentelmi ügyében. 40. ülés. 1906. július 28. Képviselőházi Napló 1906. II. 376 – 377.

⁶ A mentelmi bizottság jelentése Juriga Nándor mentelmi ügyében. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 277 – 278.; A képviselőház mentelmi bizottság jelentése nyomatvány útján elkövetett izgatás vétségével vádolt Juriga Nándor orsz. képviselő mentelmi ügyében. 180. szám. Képviselőházi Irományok 1906. VIII. 532 – 533.; A képviselőház mentelmi bizottság jelentése nyomatvány útján elkövetett kétrendbeli izgatás vétsége miatt összbüntetésként 2 (két) évi államfogház és 600-600 korona pénzbüntetésre – bár még nem jogerősen – elítélt vádolt Juriga Nándor országgyűlési képviselő mentelmi ügyében. 280. szám. Képviselőházi Irományok 1906. X. 474.

Vlada, že pri zostavovaní vlády sľúbil národným poslancom zrušenie všetkých súdnych procesov, ktoré sa začali v protiústavnom období vlády Fejérváryho. Zo sporov kvôli etnickému podnecovaniu bolo zrušených 13 a 26 procesov pokračovalo a jeden z tých bol proces proti Jurigovi. V 13 prípadoch zrušenia sporu si bol istý, že obžalovaní, ktorí boli ochotní preukázať ľútosť, bol postup konania mierny. Polónyi prečítal úryvok z Jurigovho listu, v ktorom zástupca preukázal ľútosť. Následkom toho by bol minister spravodlivosti ochotný odpustiť. Ale Juriga – podľa Polónyiho – pokračoval vo svojej činnosti, a preto jeho proces neskončil.⁷

Vlad poprel tvrdenie ministra, že jeho interpelácia a viedenské prejavy majú niečo spoločné, že by bola aliancia medzi národnosťami a politickými trendmi ako aj to, že Krisztóffy v osade Német-Bogsán získal mandát s podporou svojej strany. Prejav Vlada bol prerušený typickým výkrikom: zatiaľ čo zástupca použil pojem „moja strana“, v hale bolo počuť veľký hluk a výkriky: „Kde je tá strana? Aká strana?“ – tie otázky sa dostali do záznamov.⁸ Podľa neho minister takmer obvinil národniarov z nelojálnosti a na dokázanie použil Jurigov prípad. Pre niektorých poslancov sa lojalita národniarov stala otáznou. Vlad preto považoval za dôležité, aby svojimi výkrikmi prerušený prejav skončil s vyhlásením: „Slávnostne vyhlasujem, že nepoznám viedenského primátora a zástupcu Reichsratu, Luegera. Nikdy sme s ním neboli v kontakte, ani písomne, ani osobne.“⁹

Ďalším krokom diskusie bola odpoveď Polónyiho. Minister uviedol, že on netvrdil, že by Vlad spolupracoval s Rakúšanmi, ale poukázal iba na „úžasnú náhodu“, podľa ktorej sa „vo Viedni deje to, čo aj v Budapešti“. Existenciu paktu aj naďalej dôrazne popieral, články vo viedenských novinách súvisiace s paktom, rovnako ako aj prejavy v parlamente, predstavil ako koordinovaný útok proti uhorskej vláde.¹⁰ Zástupcovia národností sa teda ani naďalej nezbavili podozrenia, že ich činnosť vedome ohrozuje existenciu uhorského štátu.

⁷ *Kemény G. Gábor*: Iratok a nemzetiségi kérdés történetéhez Magyarországon a dualizmus korában. Bp., 1964-1971. V. 36 – 37., Polónyi Géza igazságügy-miniszter felszólalása. 69. ülés. 1906. december 1. Képviselőházi Napló 1906. IV. 223 – 232.

⁸ V období dualizmusu bolo osobitosťou maďarskej politickej elity, že strany zriadené na základe etnického pôvodu neuznali za rovnocenné s politickými, najmä verejnými organizáciami. Ohľadom témy predseda vlády, Štefan Tisza, na zasadnutí parlamentu 6. mája 1905 vyhlásil, že poslancov národností „možno považovať za lojálnych občanov uhorskej vlasti a majú na starosti záujmy svojich vlastných druhov len v prípade spojenia sa s jednou alebo druhou uhorskou stranou, a ak sú funkční v uhorskom verejnom živote nie ako oddelená nacioanlistická skupina, ale ako členovia jednej uhorskej strany.“ Bez toho, však „majú dvojznačný postoj nielen pokiaľ ide o vernosť k vlasti, tiež zaviazajú zradu vlastného druhu.“ Podľa denníka snemovne slová predsedu vlády v parlamente boli všeobecne schválené. Uhorský parlament teda oficiálne neuznal existenciu Národnej strany. Pravdou je, že v tom čase z právneho hľadiska neexistovali ani iné strany, nakoľko nebol zákon o politických stranách. Gr. Tisza István miniszterelnök válasza a felirati javaslat általános tárgyalásakor a javaslat kormánypárti nemzetiségi ellenzékéről. In: *Kemény G. G.*: Iratok cit. dielo IV. 561.; 19. ülés. 1905. május 6. Képviselőházi Napló 1905. I. 170.

⁹ Vlad Aurel Polónyi Géza igazságügy-miniszter december 1-i beszédére adott válasza. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 265.

¹⁰ Polónyi Géza igazságügy-miniszter válasza Vlad Aurel interpellációjára. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 266.

Do diskusie medzi ministrom a Vladom sa zapojil Ferdiš Juriga, ktorý tiež reagoval na to, čo bolo povedané ministrom 1. decembra.¹¹ Juriga poprel, že by sa ponížil pred ministrom. Hoci mu poslal list, ktorý napísal ako súkromná osoba, ale list neobsahoval žiadnu ľútosť, pretože všetko, čo vo svojich článkoch napísal, považoval za reálne a nič z toho nepoprel. Požiadal ministra, aby ho nekompromitoval hlásaním falošného pokorenia. On neútočil na Maďarov, ale na maďarský šovinizmus. Vo svojich článkoch vyzval Maďarov a Slovákov k vzájomnej láske. K téme vystáhovalectva do Ameriky poznamenal, že nechce utiecť pred nespravodlivým rozsudkom: „Aj v detstve bolo mojou túžbou, aby som mohol bojovať za spravodlivosť... Tie dva roky ma od toho neodradia. Ak môžem trpieť za svoj ľud, dva roky ma od toho ešte neodplašia, ... aby som opustil hrob našich otcov, svoj ľud, svoju drahú slovenskú krv a svoj domov. Niektorý maďarský človek opustí svoj domov aj za menšiu záležitosť; mňa, ak odsúdia k smrti, ...aj vtedy sa dám obesiť so vztýčenou hlavou.” – zvýšil svoj boj do heroických výšok. Prejav predniesol taký človek, ktorého imunitu sa parlament chystal práve prerušiť. Mohol si byť takmer istý, že nariadená vyšetrovacía väzba bude vynútená na základe rozhodnutia parlamentu. Pri takýchto podmienkach jeho jediným cieľom bolo poprieť tvrdenia, ktoré spochybňujú rolu mučeníka. Teda sa nepokoril, nežiadal o milosť a nechcel emigrovať do Ameriky.¹²

Po Jurigovom prejave zase prehovoril Polónyi a zopakoval tie vyhlásenia, ktoré povedal v súvislosti k prerokovanej záležitosti. Poukázal na to, že lojálne vyhlásenie národnostných zástupcov „nestoja v žiadnej harmónii” s tým, čo robia mimo parlamentu. Poprel, že by citoval nesprávne od Jurigu, pretože časti článku prečítal doslovne. Hoci články nehodnotil, nepovedal svoj názor na ich obsah – pretože ako minister to ani nemohol spraviť bez obvinenia z ovplyvnenia súdництва; „článkov, ktorých právnického hodnotenia sa aj na tomto mieste zdržiavam, lebo prípad bude predmetom rozhodnutia najvyššieho súdu –, v zneniach jasne odkázal na to, že súhlasí s rozsudkom. Podrobne hovoril o tom, že zástupca sa ani súkromným listom nemôže obrátiť na ministra. Ten list nemohol byť iný, než znak ľúlosti. Preto žiadal vyhlásenie od Jurigu, aby mohol zastaviť žalobu proti nemu – v tomto prípade „aj pred parlamentom viem dokázať svoje stanovisko, že podľa mňa zástupca, ktorý je na zlej ceste tvrdí, že nie je nepriateľom uhorskej štátnej myšlienky, ale chce naďalej verne slúžiť vlasti” –, ale medzitým sa od bratislavskej prokuratúry dozvedel, že Juriga publikoval ďalší článok, a preto sa konanie nepreerušilo. Okrem toho spoliehajúc sa na oficiálne správy považoval za dokázané, že Juriga chcel pred rozsudkom emigrovať. Takže úloha, ktorú zástupca prijal – martýr trpiaci pre svoj ľud – je nič iné, ako pokus na maskovanie menej cnostných skutkov. Minister teda naďalej trval na svojom názore, ohľadom neistého správania národnostného zástupcu.¹³ Z po-

¹¹ Minister citoval slová Jurigu zo správy prijatej od kráľovského prokurátora z Bratislavy. Minister spravdlivosti sa domnieval, že Juriga je vodcom tej „protiuhorskej a protištátnej slovenskej aktivity”, ktorá v posledných rokoch z Bratislavskej župy začala obzvlášť nebezpečnú agitáciu. Poznamenal, že dva roky väzenia a pokuta vo výške 600 korún nie je vážny rozsudok, ale je to otázka pre súd a on do toho nezasahuje. Okrem toho Polónyi tiež hovoril aj o tom, že správanie Jurigu sa mu zdalo zvláštne, až keď mu Juriga v liste sľúbil, že ďalej už nepoužije vášnivý tón skorších spisov. Kemény G. G.: Iratok cit. dielo V. 36–37., Polónyi Géza igazságügy-miniszter felszólalása. 69. ülés. 1906. december 1. Képviselőházi Napló 1906. IV. 223 – 232.

¹² Juriga Nándor Polónyi Géza igazságügy-miniszter december 1-i beszédére adott válasza. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 266 – 268.

¹³ Polónyi Géza igazságügy-miniszter válasza Juriga Nándor interpellációjára. 71. ülés. 1906. december 5.

známok, ktoré sprevádzali prejav môžeme dospieť k záveru, že zástupcovia parlamentu jednoznačne schválili vyhlásenie ministra.

V Jurigovom prípade viacerí zástupcovia komentovali národnostnú otázku. Z nich aj tí odsúdili politickú činnosť národnostných politikov, ktorí boli za ochranu Jurigovej imunity. Miklós Zboray, zástupca, ktorý v imunitnom výbore formuloval Jurigov ochraňujúci názor a proti obvineniu protinárodnej činnosti chrániac seba samého povedal: „Ctená snemovňa môže poznať moje stanovisko proti národnostiam...” –, hoci to nevyvetlil, ale kontext naznačuje, že odkazuje na svoj odsudzujúci postoj k politickej aktivite národností.

Najradikálnejší prejav pochádzal od Ludovíta Olayho. V záujme štátu považoval za nevyhnutné, aby proti „národnostným podnecovateľom”, ktorí v uhorskej vlasti, kde aj oni žijú, nabádali k nepokoju a nespokojnosti, narušili porozumenie, zabránili vybudovaniu uhorského štátu – prokuratúra interpretovala voľnejšie zákony v prípade, ak by tie príliš bránili nepriateľov národa.¹⁴ Aladár Somogyi na komentár Iulia Maniu – slúžny, ktorý informoval o úmysle emigrovania Jurigu, by mal byť vymenovaný za ministra – vykrikoval nasledovné: „Vyhodte odtiaľ toho bezočivého tvora! Von s tým bastardom!”¹⁵

V súvislosti s procesom proti tlači, sa teda do centra parlamentnej rozpravy dostala národnostná otázka. Parlamentná diskusia v Jurigovom prípade ukázala, že natrvalo ukončila možnosť dohody medzi koalíčnou vládou a národnostnými politikmi, hoci je v dobe ústavnej krízy, a potom pri tvorbe Wekerlovho kabinetu sa zdala dohoda ako realistická medzi bývalou opozíciou a národnosťami. Avšak výsledky volieb v roku 1906, úspešný neúspech národností – teda fakt, že sa im nepodarilo získať národnosťami osídlené niekdajšie liberálne oblasti, a preto sa nedostali v očakávanom počte do parlamentu – viedol k nepotrebnosti zachovaniu ústupčivej, vyjednávajúcej pozície s národnostnými politikmi. Súbežne neúspech viedol k radikálnejšej rétorike národnostných politikov, čo koalícia v silno vládnucej pozícii nepovažovala za potrebné tolerovať. Ostré parlamentné boje viedli k tomu, že kým národnostní zástupcovia pri rokovaní návrhu z roku 1905 a 1906 v podstate podporili kabinet a chceli zmeniť „iba” jeho smer, do konca roka jednoznačne deklarovali opozičnú orientáciu.

Képviselőházi Napló 1906. IV. 268 – 269.

¹⁴ Olay Lajos felszólalása. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 278 – 279.

¹⁵ Somogyi Aladár bekiabálása. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 277.

Jurigov prípad a imunita zástupcov

V súvislosti s Jurigovým prípadom zástupcovia museli čeliť aj úplne iným problémom súvisiacim s inštitúciou imunitného práva.¹⁶ Jurigovu imunitu snemovňa pozastavila na zasadnutí 28. júla 1906, ale týkalo sa to iba vykonania procesu proti tlači. Ako sme to uviedli v popise súdneho procesu, po vyhlásení rozsudku poroty sa vynorila otázka zámeru emigrácie Jurigu, a preto bratislavská prokuratúra poverila oficiálne orgány na predbežné zadržanie. Bolo to napriek tomu, že jednak ešte nebol právoplatný konečný rozsudok a po druhé, zbavenie imunity sa nevzťahovalo na predbežné uväznenie. Bolo potrebné osobné zasiahnutie ministra spravodlivosti, Gejzu Polónyiho, aby sa zástupca nedostal do väzenia. Polónyi v parlamentnej diskusii skúsil určiť hranice imunity. Debata o tejto téme tiež išla nad rámec konkrétnej témy. V pokračovaní opisujeme polemiku o imunitu. Nezaobráame sa otázkou, či sa zástupca naozaj pokúsil o útek, lebo to je vedľajšie. Hlavným problémom bola možnosť užívania a zneužívania imunity.

Počas diskusie 5. decembra po ministerskej polemike s Vladom, Jozef Kálosi, vedúci imunitného výboru, vysvetlil návrh komisie. Kálosi mal po navrhnutí zbavenia imunity tri pripomienky k veci, na základe ktorých považoval za nevyhnutné predbežné zadržanie zástupcu. Podľa prvého aspektu je dôležité vziať do úvahy, že pri spáchaní trestného činu Juriga ešte nebol zástupcom a imunitu nie je vhodné vysvetliť tak, že poskytuje možnosť úniku pred trestom za spáchané zločiny. Ďalej uviedol, že právny proces bol legitímny, pretože súd môže nariadiť zatknutie zástupcu, ale to nie je možné uskutočniť bez zbavenia imunity. Uvedený prípad chápal ako vhodnú fázu súdneho procesu. Najkontroverzejším aspektom bol tretí, podľa ktorého „úlohou imunitného výboru a ctenej snemovne je iba to, aby preverili, či sú opodstatnené motívy v súdnom rozsudku; teda, či existuje možnosť zneužitia, zvlášť politického zneužitia v tomto prípade”. Potom objasnil

¹⁶ Poslanecká imunita v období dualizmu nebola dostatočne definovaná, právne výklady boli často protirečivé. Pravidlá parlamentu sa zameriavali predovšetkým na právomoci imunitného výboru. Platné pravidlá v dobe cyklu písali o otázke v štyroch krátkych paragrafoch a aj tie pristupovali k otázke z rokovacieho poriadku parlamentu. Zákon sa s otázkou nezaoberal. 18. novembra 1867, v súvislosti s obvinením poslanca Ladislava Böszörményiho, parlament prijal rozhodnutie, ktoré priviedlo dva základné princípy. Za to, čo poslanec hovorí v snemovni a mimo snemovne, môže byť napadaný iba parlamentom; to, čo poslanec hovorí alebo robí mimo zákonodarného povolania, môže byť vyšetrený iba s povolením snemovne a len s povolením snemovne môže byť vzatý do väzby, okrem prípadu prichytenia pri čine. Uhorské právo považovalo osoby zvolené a osvedčené parlamentom za poslancov. Zástupca mal imunitu, kým mu skončil mandát. Po ukončení mandátu ich nemohli ani naďalej predvolať pred súd, ale zo zločinov páchaných mimo poslaneckého postavenia museli predstúpiť pred súd. Tiež bola kontroverznou otázkou, či sa imunita týka aj obdobia pred mandátom. Podľa praxe sa tiež uplatnila aj v takých prípadoch. V prípade prichytenia pri čine mohol byť poslanec zatknutý aj bez povolenia snemovne, ale ak ho nezbavili imunity, museli ho okamžite prepustiť. Za podozrenie z útoku nebol precedens až v prípade Jurigu. K začatiu trestného stíhania bol potrebný predchádzajúci súhlas parlamentu, ale ten sa nevzťahoval na predbežné vyšetrenie. Poslanec bol vypočutý ako svedok, na to sa nevzťahovala imunita. K začatiu konania bolo potrebné pozastavenie imunity a k rozsudku celkové odňatie. Podľa rozsudku parlamentu z 8. mája 1884 verejný činiteľ, ktorý pred pozastavením imunity zatkne poslanca, poruší osobnú slobodu a má byť potrestaný podľa trestného zákonníka. Právomoci a povinnosti imunitného výboru neboli objasnené, teda teoreticky bolo možné, že odsúdeného zákonodarca snemovňa nezbavila imunity. Táto morálna dilema nebola vyriešená, prípadom Jurigu, vychádzala najavo práve táto otázka. (Zhrnutie podľa: Képviselelőház hárszabályai. Bp. 1908. 146–148. dokumenty z Képviselelőházi Napló, Pallas Nagy Lexikona)

svoj názor na správanie poslancov, podľa čoho považoval za odôvodnený aj rozsudok, ako aj predbežné zadržanie.¹⁷ Význam jeho slov v skutočnosti pramenil z toho, že ako poslanec parlamentu a predseda výboru preskúmal rozsudok súdu, aj keď ešte nebol právoplatný. Vyhradil si pre seba právo na hodnotenie dôvodov rozsudku. Prakticky to znamenalo, že parlament kontroloval rozsudok; v tomto prípade to prijal, ale teoreticky by to mohol aj odmietnuť. Na základe tejto logiky rozsudok proti poslancovi je právoplatným iba v prípade, keď väčšina poslancov uznáva jeho platnosť. Teda najvyšším odvolacím fórom bolo plénum parlamentu. To ale bolo v rozpore s deklarovanými princípmi legislatívy a spravodlivosti.

Po Kálosim sa dostal k slovu Mikuláš Zboray, ktorý ako člen imunitného výboru sformuloval samostatný názor. Na začiatku svojho prejavu poprel, že by bolo reálne podozrenie aj v slúžobnej správe spomenutého odchodu do zahraničia. Poukázal na to, že správy nedávno hrozili pre tých poslancov, ktorí teraz tvoria väčšinu vlády. „Naša moc ma neukolíše do eufórie a nezabudnem na to, že nedávno sme aj my boli vystavení nebezpečenstvu zatknutia. (Čulé pokrikovanie a potlesk v centre. Súhlas na kraji ľavice.) Pamätám sa na prípad váženého ministra spravodlivosti, ktorý bol obvinený z velezraždy...” – spomínal si na nie takú dávnu minulosť.¹⁸ Zboray logicky stál na strane Kálosiho, keďže obidvaja riešili legitimitu rozsudku. Právo na vyšetrovanie uchovali pre seba a pre parlament, lenže sa dostali k opačným záverom.

Minister spravodlivosti sa prihovril k rozhodnutiam výboru. Hlavným obsahom jeho prejavu bola jurisdikcia imunity. Názor ministra bol jednoznačný, snemovňa nemá právo šetriť súdne rozhodnutie. Podľa jeho slov „riskantnejší precedens ako prehodnotenie rozhodnutia súdu v takej otázke by snemovňa ani nevedela vytvoriť. V takomto prípade ihneď vznikne postavenie mimo právneho systému v Uhorsku. (Pravda! Je to tak! Súhlas.) Možno rozhodnutie tohto súdu je chybné, to ale určí iba vyšší sudca. (Súhlas na pravej a ľavej strane.) Snemovňa v Uhorsku smie súdiť iba prípady, ktoré sa dostali pred porotu... Posúdenie otázky, či je podozrenie dôkladné alebo nie je, patrí všade, len nie sem... a preto prosím zvážte odôvodnenie správy váženého imunitného výboru... ak snemovňa môže niečo zvážiť – a to úplne bez precedensu – to môže byť jedine to, či to nariadil príslušný sudca alebo nie.” Považoval za potrebné, aby sa v budúcnosti podrobne zaoberali s nedostatočne riadenou imunitou, ktorá pri extrémnej interpretácii môže zabezpečiť postavenie poslancov nad zákonom a tým pádom môže podkopávať judikatúru.¹⁹

Po prejave ministra Zboray žiadal o slovo a presne chápal myšlienky Polónyiho. „V každom prípade, keď je imunitný výbor vyhľadaný kvôli zadržaniu imunity, výbor usúdi a rozhodne sa, či vydá poslanca alebo nie... Podľa argumentov pána ministra by po súdnom rozhodnutí snem nemohol odmietnuť vydanie. (Pohyb) Kam sa vtedy dostaneme?” Je teda právom a povinnosťou imunitného výboru vyšetrovanie súdneho rozhodnutia. „Pán Juriga je v mojich očiach oveľa menším človekom, skôr než by som kvôli nemu podľa tých dôvodov súhlasil s tým, aby sa poslanec dostal do zajatia.”²⁰ Prípad

¹⁷ Kálosi József előadó felszólalása. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselet-házi Napló 1906. IV. 270 – 272.

¹⁸ Zboray Miklós felszólalása. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselet-házi Napló 1906. IV. 272 – 273.

¹⁹ Polónyi Géza igazságügy-miniszter felszólalása. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselet-házi Napló 1906. IV. 273 – 276.

²⁰ Zboray Miklós válasza Polónyi igazságügy-miniszternek. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselet-házi

Jurigu v slovách Zborayho bol precedens, ktorý ohrozoval slobodu politizovania, ktorý sa už netýkal iba národnostných politikov. Kvôli kolísaniu politického šťastia mohol pre každého poslanca znamenať hrozbu.

Minister spravodlivosti sa po tomto pravdepodobne stal nerozhodným, lebo dôsledkom výkrikov navrhol prečítanie príslušných dokumentov, správ, zdôvodňujúcich rozhodnutie prokurátora. Podľa pôvodnej logiky by to bolo potrebné len v prípade, ak by snem mal právo na vyšetrovanie právneho základu rozsudku a rozhodnutia. V opačnom prípade by stačilo objasnenie žiadosti prokuratúry. Avšak spor o teoretických otázkach by mohol viesť k nepredvídateľným udalostiam. Prečítanie dokumentov kvôli ich obsahu mohol vyvolať negatívne emócie proti Jurigovi, čo by mohlo odvrátiť pozornosť od právnych problémov a určite by to viedlo k vydaniu Jurigu.

Po predstavení dokumentov Ludovít Olay vyhlásil: „Záujem štátu stojí nad všetkým zákonom. Keď záujem štátu niečo požaduje, aj v prípade, že by ten skutok bol nelegálny, treba konať, lebo záujem to očakáva. (Výkriky v centre: Nech žije Kristóffy! Veľký hluk. Predseda zvoní.) My predovšetkým musíme byť Maďarmi! Názor mojich demokratických kolegov, poslancov, je veľmi poľutovaniahodný, lebo vzbudzujú podozrenie, že spolupracujú s národnosťami.“ Podľa zástupcu kvôli národnému záujmu každý právny problém môže byť prepisateľný, dokonca vyzýval ministra spravodlivosti, aby „upozornil prokuratúru, ... že v každom prípade, keď to žiada vitálny záujem štátu, kde je teda kvôli národnostnej agitácii záujem v nebezpečenstve, už pri prvej príležitosti, aby ruky súdu neboli zviazané, nech pri začatí konania žiada aj o právo na začatie vyšetrovacej väzby (Protirečenie v centre)“. Hoci interpretácia práv Ludovíta Olayho sa vzťahovala najmä na národnostné záležitosti, z toho mohol byť odvodený taký precedens, ktorý mohol aj v iných záležitostiach dostať členov opozície do neistej situácie.²¹

Po prejave Olayho začal hovoriť Viliam Vázsonyi. Skúsil dôkladne a pokojne prezentovať všetky konzekvencie prípadu. Jeho logicky štruktúrovaný prejav, ktorý nepredniesol kvôli politickej ochrane národnostných poslancov, spestrili takmer neustále výkriky. Vázsonyi dlho vysvetľoval, že vybavenie právnej záležitosti podľa vlasteneckej rétoriky by stvoril nebezpečný precedens. To, že proti poslancovi nariadili vyšetrovaciu väzbu, čoho presadzovanie sa nestalo len preto, lebo po zásahu kompetentného ministra sa prokurátor obrátil na parlament, považoval za najzávažnejšie porušenie imunity. Keby minister do toho nezasiahol, poslanec by bol zatknutý bez právoplatného rozhodnutia parlamentu. Neprotestovať proti tomu bola vážna chyba. Aj pre neho bolo jednoznačné, že vyšetrovanie rozsudku a pravdivosť priložených dokumentov je v právomoci parlamentu. Po týchto teoretických základoch podrobne hovoril o tom, prečo nepovažuje za dostatočne dokázaný Jurigov plán útoku a prečo nepodporuje hlasovanie za jeho vydanie. Potom pokračoval demonštráciou zmeny správania poslancov voči právu imunity. Keď boli liberálni v prevahe, súčasní tvorcovia väčšiny bojovali za ochranu imunity, ale po výhre, zabudnúť na svoju predchádzajúcu pozíciu, sa pokúsia s politickými súpermi zaobchádzať tak, čo aj oni považovali za urážlivé a nelegálne, keď sa to stalo s nimi. – „Nie je možné zmeniť svoje názory podľa toho, či sme hore alebo dole ...“ – Protest poslanca sa vzťahoval iba na spôsob spravovania prípadu. Vyhlásil, že „toto ponímanie nezmení nič

Napló 1906. IV. 276.

²¹ Olay Lajos felszólalása. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 278 – 279.

na tom, že národnostné podnecovanie treba zastaviť, že treba ich pomstiť... právoplatný rozsudok predsa treba vykonať.” On teda nepoprel ani bytie národnostných hnutí, ani potrebu žaloby kvôli nim, ale večné právoplatné rozsudky označil za vykonateľné. S tým sa dostal bližšie k názoru ministra, ako aj k názoru Kálosiho alebo Zborayho, pretože nepriamo poprel prevažujúcu funkciu parlamentu. Okrem toho upozornil na dve dôležité otázky. Poukázal na to, že v tlačových súdnych procesoch poroty rozhodujú príliš ľahko. Nepoprel nesprávnosť Jurigovho činu, ale varoval, že takýto typ úsudku môže ľahko obmedzovať slobodu politiky. V súvislosti s imunitou poznamenal: „Vážená snemovňa je taká žiarlivá na svoje práva, že v prípade priestupkov, napríklad keď žiadajú o vydanie poslanca kvôli priestupku, hneď hovorí o obťažovaní; v tom, že poslanca chcú potrestať za priestupok, tak ako ostatných obyčajných smrteľníkov, tiež vidia obťažovanie;... v takých prípadoch meria imunitu značne.”

Minister spravodlivosti vo svojom prejave poprel hodnotenie Vázsonyho a vyzval snemovňu na hlasovanie za pozastavenie imunity Jurigu. Väčšina parlamentu hlasovala kladne.²² Právne pozadie imunity sa však nepodarilo vyriešiť. Právna neistota prakticky existovala až donedávna, keďže ani medzi dvoma svetovými vojnami, ani po druhej svetovej vojne sa nepodarilo objasniť problematiku otázky. Prípado sa vyriešil vďaka legislatíve po zmene politického režimu v roku 1989, prijatím zákona 1990/15. o právnom stave poslancov, ktorý bol súčasťou 3. odseku 20. paragrafu ústavy platnej do roku 2011.²³ Kapitola o parlamente v ústave prijatej v 2011 obsahuje inštitút imunity.²⁴

Rozprava pokračovala aj mimo parlamentu a jej tón sa stále radikalizoval. Správa o procese proti slovenským poslancom sa dostala aj do zámoria. Slovenský denník publikoval v Pittsburghu protimaďarský útočný úvodník. Podľa článku v Uhorsku „utlačenie a vykorenenie” Slovákov prekročilo konečnú hranicu trpezlivosti a ľudskosti, „vyvoláva dojem, akoby sudcovia Slovákov v Uhorsku neboli ľuďmi, ale beštiami, horšie než hieny a takí krvílační, akých prírodovedci zatiaľ ani neobjavili.” Z dokumentu nechýbali ani protimaďarské zovšeobecnenia a šovinistické prehnanosť. Maďari boli apostrofovaní ako divokí Tatári a udalosti zobrazili tak, akoby koncepčné konania proti poslancom a politikom boli začaté iba kvôli nevinným článkom. Nasledovné riadky článku takmer podporujú vzburu: „Pomôžme si teda navzájom. Naši bratia v Uhorsku, pomôžte jeden druhému, aj my vám pomôžeme. Nič nemôžeme robiť, ak len túžime: Zaostrite svoje meče, brúste kosy, hurá! Hore, proti nim! Dnes mnohí pokojne sedia doma a apaticky čakajú na to, čo sa stane. Takto dosiahol slobodu Kosciuszko?”²⁵

Slovenská tlač v Uhorsku samozrejme nemohla dovoliť podobný spôsob vyjadrenia sa, ale číslo Slovenského týždenníka zo dňa 9. december takto komentovalo parlamentnú debatu o Jurigovom prípade: „šovinisti ako beštie sa vrhli na Jurigu”. Orgánov verejnej

²² Országgyűlési vita Juriga Nándor mentelmi ügyében. 71. ülés. 1906. december 5. Képviselőházi Napló 1906. IV. 266 – 287.

²³ *Sepsi Tibor*: A parlamenti képviselők mentelmi joga a gyakorlat tükrében. Kézirat. <http://www.ajk.elte.hu/TudomanyosProfil/kiadvanyok/>

²⁴ „Poslancovia snemu majú nárok na imunitu a na odmenu, ktorá poistí ich nezávislosť. Zákon definuje verejné funkcie, ktorých poslanec nesmie vykonať, ďalej môže stanoviť aj iné prípady konfliktu záujmov.” Magyar Közlöny. 43. (2011) 10666.

²⁵ A Rovnianek-féle pittsburghi Slovenský Dennik nemzetiségi napilap támadó vezércikke az 1906. évi Hlinka-pörről. In: Kemény G. G.: Iratok cit. dielo V. 42 – 43.

správy Nitrianskej župy a justíciu nazývali „beštie“ a žalobcov Jurigu s plánom úteku – teda okrem iných aj ministra spravodlivosti – „banditi“. Aj keď uviedol, že medzi zástupcami koalície boli aj takí, ktorí nesúhlasili s procesom, po všetkom „koalícia v prípade Juriga utrpela zahanbujúcu porážku.“²⁶

Pri takýchto okolnostiach Jurigov prípad poskytol príležitosť iba na to, aby strany mohli vyjadriť svoje najradikálnejšie názory. Obvinenia z nevery národnostných zástupcov nezjemnili, ale ani národnostná rétorika zovšeobecňujúca extrémne javy sa nezmienila. S pokojne usúdenou otázkou sa v dokumentoch parlamentnej diskusie stretávame len zriedkavo. Zdá sa, že dohoda neslúžila momentálne záujmom ani jednej strany. Nepodarilo sa vyriešiť problém interpretácie práva ani právne medzery. Uhorská politika v súvislosti s prípadom nebola úspešná ani v národnostnej otázke, ani v objasnení postavenia imunity poslancov.

Juriga aj vo svojom zvyšnom živote mal rušnú kariéru. Do roku 1918 bol poslancom uhorského parlamentu. Po voľbách v roku 1910 bol jedným z troch slovenských poslancov. V zmenenom vnútropolitickom prostredí bol lojálny k vláde, lebo si myslel, že ak bude spolupracovať s maďarskou politickou elitou, môže dosiahnuť výsledky. Slovenská národná strana po vypuknutí vojny rozhodla o pasivite. Juriga práve naopak, stal sa jedným z najaktívnejších slovenských politikov. Po vypuknutí vojny hlasoval pre Tiszu a vojnu, ale na jeseň v roku 1918 sa už v zmenenom stave aktívne usiloval o reorganizáciu slovenského tábora. Ako znak zmeny v apríli roku 1918 prerušil lojálny vzťah ku regentovi a vo svojom parlamentnom prejave s dávno nepočutou tvrdosťou bičoval uhorskú národnostnú politiku. Vyjednávací návrh Michala Károlyiho v septembri 1918 považoval za škodlivý, lebo si myslel, že to vzniklo iba z nátlaku, ale celkovej akcie chýba úprimnosť a garancia. Cítil, že slovenská národnostná politika stojí pred oveľa väčšou príležitosťou, než čo by mohla dosiahnuť možnou dohodou s Maďarmi.²⁷ Na zasadnutí parlamentu 19. októbra podľa rumunského vzoru v mene ešte nezaloženej Slovenskej národnej rady požadoval slovenské sebaurčenie a vyhlásil, že uhorský parlament nezastupuje slovenský národ.²⁸ Mal aktívnu úlohu aj v prijatí deklarácie na národnom zhromaždení v Turčianskom Svätom Martine 19. októbra. Bol jedným z tých, ktorí požadovali oddelenie sa od Uhorska, čo najskôr. Avšak 31. októbra sa spolu s Hlinkou sťažovali, že sa bez akejkoľvek záruky vzdali samostatnosti. Trvali na tom, že so vstupom do jednotného Československa súhlasia iba s podmienkou – žiadali štátoprávne vysporiadanie česko-slovenských vzťahov v priebehu 10 rokov.²⁹ Na jeseň v roku 1919 v zmätenom období medzi českou inváziou a trianonským rozhodnutím sa meno Juriga dostalo do popredia, ako možného biskupa horniakov.³⁰ V období 1918 – 1930 bol poslancom česko-slovenského parlamen-

²⁶ A szlovák nemzetiségi sajtó első oldalas tiltakozó cikke a Juriga-ügy képviselelőházi vitájának hangvétele és tendenciája ellen. In: Kemény G. G.: *Iratok* cit. dielo V. 44.

²⁷ Szarka László: Szlovák nemzeti fejlődés-magyar nezetiségi politika 1867-1918. Pozsony, 1999. 201., 209.; Galántai József: Magyarország az első világháborúban (1914 – 1918). In: Hanák Péter (ed.): *Magyarország története 1890 – 1918*. Bp. 1978. 1102., 1201.; Kemény G. G.: *Iratok* cit. dielo VI. 116 – 117.

²⁸ Galántai J.: *Magyarország* cit. dielo 1211.

²⁹ Szarka L.: Szlovák nemzeti fejlődés cit. dielo 213.

³⁰ Maďarskí biskupi v Horniakoch – okrem Fischera Colbrieho z Košíc – odmietli uznať nový štát. Podľa cirkevného práva riešenie záležitostí v Horniakoch bol v právomoci ostrihomského arcibiskupa, Jána Csernocha. Vavro Šrobár, minister s plnou mocou pre správu Slovenska vplýval na Svätú stolicu

tu, ako člen Hlinkovej slovenskej národnej strany. Avšak v roku 1929 sa konfrontoval s vedením strany, pretože chcel dosiahnuť, aby Vojtech Tuka, obvinený zo špionáže, bol vylúčený zo strany ešte pred rozhodnutím súdu. To sa mu nepodarilo a dokonca bol nútený opustiť stranu.³¹ V roku 1929 založil vlastnú stranu, ale vo voľbách nedosiahol úspech. O rok neskôr ustúpil z politiky. Do svojej smrti 23. novembra 1950 žil v Bratislave. V roku 1996 Matica slovenská umiestnila jeho pozostatky na Národnom cintoríne v Martine. Bol pre neho postavený aj pamätník.³²

na riešenie problému. Medzitým nitriansky a banskobystrický biskup bol vyzvaný k odchodu z diecézy do 24 hodín. V anarchickej situácii mal každý svojho vlastného kandidáta. Svätá stolica sa snažila hľadať osoby, ktorých prijímal aj Csernoch, aj česko-slovenská moc. Juriga tiež prichádzal do úvahy. Po Trianone sa situácia vyriešila. Svätá stolica vymenovala biskupa, ktorý vyhovoval pre Československo. Vysídlení maďarskí veľkňazi dostali svoje príjmy, až kým ich nástupcovia neboli vysvätení, potom obdržali anuitu. *Niederhauser Emil*: Nyitra a szlovák történelemben. Klio (2003: 3. sz.)

³¹ O Tuka afére detailne pozri: *Ivan Kamenec*: Jozef Tiso. Dunaszerdahely. 1997. 108., 111 – 112.; *Angyal Béla*: Érdekvédelem és önszerveződé. Fejezetek a csehszlovákiai magyar pártpolitika történetéből. 1918–1938. Galánta–Dunaszerdahely. 2002. 163 – 165.

³² Almanach 1910–1915. 311.; *Veres Tímea*: A Tuka-perközvetlenelőzményeiaszlovákéscsehajtóban. http://www.foruminst.sk/publ/szemle/2004_1/szemle_2004_1_veres.pdf#search=%22tuka%2Bjuriga%22.